

בס"ד. ש"פ ויקהל-פקודי, פרשת החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ו
(הנחה בלתי מוגה)

החודש¹ הזה לכם ראש חדשים וגו'², ומביא כ"ק אדמו"ר הצמח צדק במאמרו ד"ה זה משנת תרכ"ו³ שאמרו קודם הסתלקותו⁴ (והרי השנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו) מ"ש במדרש⁵ החודש הזה לכם הה"ד⁶ אשרי הגוי אשר ה' אלקיו העם בחר לנחלה לו, משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים, ובו עתידין להגאל, שנאמר⁷ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

ב) וממשיך בהמאמר⁸ שיש להקדים הקיצור מהדרוש בתורה אור⁹ ע"פ¹⁰ לכן אמור לבני ישראל אני הוי' והוצאתי אתכם, שמביא שם מארז"ל¹¹ מזכירין יציאת מצרים בלילות, דהיינו גם בלילות, וצריך להבין מה נשתנה נס יצי"מ מכל הנסים שלא הוזהרנו עליהם להזכירם כל כך. ומתחיל לבאר הענין דיציאת מצרים שעל זה אמרו חז"ל¹² בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו בכל יום בכוקר ובערב כאילו הוא עת יצי"מ, שישנו גם הענין דיצי"מ ברוחניות למעלה בעולמות העליונים, וכמו כן למטה בנפש בעבודת האדם. והענין בזה, דהנה כתיב¹³ מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, שמזה נעשה למטה בנפש האדם ענין השמחה בקיום התומ"צ, שמחה של מצוה,

(7) מיכה ז, טו.
(8) בהבא לקמן — ראה גם ד"ה החודש באוה"ת בא ח"ח ע' ב'תתקכ ואילך. ד"ה הנ"ל תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' קעד ואילך). פלח הרמון ע"ס שמות ע' סו ואילך.
(9) וארא נז, ב.
(10) וארא ו, ו.
(11) משנה ברכות יב, ב.
(12) משנה פסחים קטז, ב. תניא רפמ"ז.
(13) שה"ש ז, ז. וראה גם ד"ה החודש עזר"ת (סה"מ עזר"ת ע' קלה ואילך). ד"ה הנ"ל תשי"ד. תשי"ט (סה"מ תשי"ד ע' קכב ואילך. תשי"ט ע' קנו ואילך).

(1) מאמר זה הוא חלק ממאמר ד"ה החודש הזה לכם תרכ"ו (כ"ה ב"פתח דבר" לקונטרס "מאמר החודש הזה לכם — תרכ"ו"). וראה גם השיחה בקשר להמאמר (לקמן ס"ע 234 ואילך).
(2) בא יב, ב.
(3) נדפס באוה"ת שמות ע' רסד ואילך, ובקונטרס בפ"ע (בי' ניסן תשכ"ו) — בתוספת איזה הערות ומ"מ מכ"ק אדמו"ר שליט"א שנדפסו בהתחלת הקונטרס.
(4) כן נרשם בא' הביטלן שבו נמצא מאמר זה (בוך "87-שניידעמאן").
(5) שמור"ר פט"ו, יא.
(6) תהלים לג, יב.

כמ"ש¹⁴ עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, שזהו מצד גודל מעלת גילוי אוא"ס ב"ה למטה שנעשה ע"י קיום התומ"צ, שהוא נעלה יותר מרוב כל, שהם תענוגי עוה"ב, דהיינו כל התענוגים רוחניים דג"ע התחתון וג"ע העליון, וכמבואר במק"א¹⁵ שברוב כל נכללים כל הגילויים שיהיו במשך נ' אלפים יובלות. וענין זה נעשה ע"י ההתבוננות כמ"ש¹⁶ כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים, היינו, שכל מה שנמשך ומאיר על ארץ ושמים, ארץ זה ג"ע התחתון ושמים זה ג"ע העליון, אינו אלא הודו וזיוו של שמו, היינו, הארה בלבד מבחי' שמו, שהיא מדת מלכותו, שנקרא שמו מלך עליהם, כי גם שמו נשגב לבדו, ורק הודו וזיוו של שמו הוא הנמשך ומאיר על ארץ ושמים, געה"ת וגעה"ע. ומוסיף הצ"צ, שאפשר לפרש ענין זה (שגם שמו נשגב לבדו, ורק הודו וזיוו של שמו מאיר על ארץ ושמים) ע"פ מ"ש בהביאור לדרוש זה¹⁷ שיש במלכות ב' בחינות, בחי' חיצונית ובחי' פנימיות, כמ"ש בזהר הרקיע מהאריז"ל ר"פ בראשית בפירוש מ"ש¹⁸ כשושנה בין החוחים כן רעייתי גר', שבחי' חיצונית המלכות שיורדת לבי"ע להחיותן זהו ענין שושנה בין החוחים, ובחי' פנימיות המלכות שאינה יורדת כלל הוא בחי' רעיית. ועפ"ז יש לומר שנשגב שמו לבדו זהו פנימיות המלכות, והודו וזיוו של שמו שנמשך על ארץ ושמים היינו חיצונית המלכות. וזהו שקיום התומ"צ הוא נעלה יותר מרוב כל שהם התענוגים דגעה"ת וגעה"ע, לפי שאינם אלא מבחי' הודו וזיוו של שמו בלבד, משא"כ קיום התומ"צ שעז"נ אשר קדשנו במצותיו, במצותיו ממש, שבהם מלובש אוא"ס ב"ה בעצמו ובכבודו ממש. וע"י התבוננות זו ישמח ויגל באוא"ס ב"ה המתפשט ומתלבש בעסק התומ"צ, שהוא למעלה מהאור וגילוי שמאיר על ארץ ושמים, בגעה"ת וגעה"ע. וזהו כללות הענין דיצי"מ שבכל דור ודור וכל יום ויום, שע"י קיום התומ"צ שבהם מלובש אוא"ס ב"ה בעצמו ובכבודו ממש, נעשית היציאה מכל המיצרים וגבולים דסדר השתלשלות.

ג) ובזה יובן¹⁹ מ"ש בהתחלת עשרת הדברות שבמתן תורה אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים²⁰, וידועה השאלה²¹ למה

14) תבוא כח, מז. 15) ראה תו"א תצוה פא, ג. 16) תהלים קמח, יג. 17) תו"א שם נח, ד. 18) שה"ש ב, ב. 19) ראה גם ד"ה החודש עטר"ת; ה'ש"ת (סה"מ עטר"ת ע' שכג ואילך; ה'ש"ת ע' 20 ואילך). ועוד. 20) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. 21) ראה ראב"ע יתרו כ, א. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' תא. וש"נ.

נאמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ, שזהו פלא גדול יותר מיצי"מ. ואף שהענין דבריאת שמים וארץ נזכר בהמשך עשה"ד, שזהו מ"ש במצות שבת כי ששת ימים עשה הוי' את השמים ואת הארץ גו' וינח ביום השביעי²², מ"מ, גבי אנכי הוי' אלקיך נזכר רק אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא נזכר בריאת שמים וארץ. אך הענין הוא, שבריאת שמים וארץ נמשכת מבחי' דיבור העליון, כמארז"ל²³ בעשרה מאמרות נברא העולם, שהיא בחי' אחרונה, בחינת המלכות. ויתירה מזה, כמשנת"ל שההמשכה בעולמות מבחי' המלכות היא (לא מבחי' פנימיות המלכות, אלא) מבחי' חיצוניות המלכות בלבד. אבל הענין דיצי"מ הוא ע"י בחי' אנכי, שהוא כביכול מהותו ועצמותו, והיינו, לפי שיציאת מצרים היא היציאה מהמצרים וגבולים של סדר ההשתלשלות. וזהו גם החילוק שבין עשה"ד שמתחילים באל"ף (אנכי) לבריאת שמים וארץ שמתחילה בבית"ת (בראשית), כי הבי"ת הו"ע בחכמה יבנה בית²⁴, בחי' החכמה בלבד, אבל האל"ף הוא אותיות פלא²⁵, שלמעלה מהחכמה.

ד) וזהו שאמרו חז"ל משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה, שזהו כללות החילוק שבין החדשים תשרי וניסן, דכיון שבתשרי נברא העולם, הרי קביעת ראשי חדשים משבחר בעולמו היא באופן שתשרי הוא החודש הראשון, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה, שהוא חודש ניסן. והענין בזה, דהנה כתיב²⁶ ויקהלו גו' בירח האתנים בחג הוא החודש השביעי, ומביא רש"י מ"ש בת"י בירחא דעתיקיא דקין ל"י ירחא קדמאה וכען הוא ירחא שביעאה, משניתנה תורה, וכתוב בניסן שהוא ראש חדשים, נקרא תשרי שביעי. וצריך להבין, מפני מה הי' תחילה תשרי ירחא קדמאה ואח"כ נעשה ניסן חודש הראשון. ואם מפני שהגאולה היתה בניסן לכן נקרא ניסן ראשון לחדשי השנה, הרי הא גופא קשיא, למה לא היתה הגאולה בחודש תשרי. ובפרט שבתשרי היתה אתחלתא דגאולה, כמארז"ל²⁷ בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, וא"כ, למה לא היתה הגאולה עד ניסן שהוא דוקא נקרא חודש של גאולה. אך הענין הוא²⁸,

22) יתרו כ, יא.
 23) אבות רפ"ה.
 24) משלי כד, ג.
 25) ראה לקו"ת ויקרא א, ב. ובכ"מ.
 26) מלכים"א ח, ב.
 27) ר"ה יא, א"ב.
 28) בהבא לקמן — ראה גם ד"ה החודש עטר"ת; היש"ת (סה"מ עטר"ת ע' שלב ואילך; היש"ת ע' 28 ואילך).

שחודש תשרי שבו נברא העולם יש בו ההגבלה דגדרי העולם כפי שהוא מצד סדר ההשתלשלות. ובוה נכלל גם הענין דבחר בעולמו, שעם היותו למעלה מהתהוות העולם, הרי זה עדיין בגדרי סדר ההשתלשלות. דהנה, התהוות העולם היא מבחי' המלכות (כנ"ל), והבחירה בעולמו הו"ע המשכת היסוד במלכות²⁹. וענין זה (הבחירה בעולמו שלמעלה מהתהוות העולם) הוא ע"ד מארז³⁰ בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ואח"כ שיתף עמו מדת הרחמים, כמ"ש³¹ ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים. אמנם, גם לאחר הבחירה בעולמו ישנה עדיין ההגבלה דסדר ההשתלשלות, ולכן לא יכול להיות הענין דיציאת מצרים, יציאה מהמיצרים וגבולים של סדר ההשתלשלות. וזהו שבר"ה רק בטלה עבודה מאבותינו במצרים, והיינו, שהגילוי דר"ה פעל רק לבטל העבודה מהם, אבל לא לצאת ממצרים לגמרי. ורק כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה, חודש ניסן, שבו נמשך מבחי' התפארת, ולמעלה יותר, עד לבחי' האור שלמעלה מהשתלשלות, שעיי"ז נעשה הענין דיצי"מ ומ"ת. וזהו גם העילוי דניסן לגבי תשרי, שבתשרי הוא ראש השנה שהוא יום הדין, ואף שע"י תקיעת שופר עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים³², מ"מ, הרי זה בחי' משפט, והיינו, שהגילוי שנמשך מלמעלה הוא לפי אופן עבודת האדם באופן של אתערותא דלתתא, ולכן הרי זה במדידה והגבלה (וע"ד שגם לאחר ששיתף עמו מדת הרחמים ישנם ההגבלות שמצד גדרי העולם), משא"כ חודש ניסן שבו נגאלו ישראל ממצרים (לא מצד זכותם, אלא) מצד חסדו של הקב"ה³³, שזהו"ע הגילוי מלמעלה שנמשך באופן של אתערותא דלעילא, ולכן הוא למעלה מהמדידה וההגבלה דסדר השתלשלות³⁴.

ה) והנה מצד המעלה דניסן לגבי תשרי תהי' גם הגאולה העתידה בניסן דוקא. והענין בזה³⁵, דהנה, בגמרא³⁶ יש פלוגתא בין ר' אליעזר ור' יהושע, דר"א ס"ל דבניסן נגאלו ובתשרי עתידין להגאל, ור"י ס"ל דבניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל. ואזדו לשיטתייהו בפלוגתתם

(33) ראה גם שמור"ד פ"ו, ד.
 (34) ראה גם ד"ה החודש תשל"ה (תו"מ סה"מ אדר ע' צו ואילך).
 (35) ראה גם ד"ה החודש באוה"ת שם ע' רס ואילך. סד"ה הנ"ל תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קלח). ד"ה הנ"ל תשל"ה. ועוד.
 (36) ר"ה יא, רע"א.

(29) ראה סה"מ אעת"ר ע' קל. וראה סה"מ תרס"ה ע' קי ואילך.
 (30) פסיקתא רבתי פ"מ, ב. פרש"י בראשית א, א.
 (31) בראשית ב, ד.
 (32) פסיקתא דר"כ פיסקא כג (בחודש השביעי). ויק"ר פכ"ט, י.

באופן הגאולה³⁷, דר"א ס"ל אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין, ולכן ס"ל דבתשרי עתידין להגאל, כי אז מתקבלת התשובה ביתר שאת³⁸. ור"י ס"ל דכתיב³⁹ לא בכסף תגאלו, לא בתשובה ומעשים טובים (דאפילו אין עושין תשובה נגאלין⁴⁰), ולכן ס"ל שבניסן עתידין להגאל, כמו ביצי"מ שלא נגאלו מצד זכותם, אלא ע"י הגילוי מלמעלה מצד חסדו של הקב"ה. ויש להוסיף, שזהו גם תוכן פלוגתתם בנוגע לכללות ההשפעה בעולם⁴¹, דר"א ס"ל שכל העולם כולו ממימי אוקיינוס (ממים של מטה ולא ממים של מעלה) הוא שותה, שנאמר⁴² ואד יעלה מן הארץ (ששתה בארץ ועלה) והשקה את כל פני האדמה, דהיינו, שההשפעה מלמעלה היא ע"י הקדמת אתערותא דלתתא, מלמטה למעלה (ע"ד עבודת התשובה), ור"י ס"ל כל העולם כולו ממים העליונים הוא שותה, שנאמר⁴³ למטר השמים תשתה מים, דהיינו, שעיקר ההשפעה היא באופן של אתערותא דלעילא מצד עצמה. והנה, אף שבגמרא יש פלוגתא אם בתשרי עתידין להגאל או בניסן עתידין להגאל, מ"מ, במדרש⁴⁴ הכריע וסתם כר"י דבניסן עתידין להגאל⁴⁴. והוא מצד המעלה דניסן לגבי תשרי, שענינו גילוי מלמעלה באופן של אתערותא דלעילא, ולכן הוא למעלה מהמדידה וההגבלה דסדר השתלשלות, כנ"ל.

אמנם עדיין צריך להבין, שהרי ידוע שיש גם מעלה באתערותא דלעילא שבאה ע"י הקדמת אתערותא דלתתא דוקא לגבי אתערותא דלעילא מצד עצמה, כמבואר⁴⁵ בענין אשה מזרעת תחילה יולדת זכר⁴⁶, שע"י הקדמת אתערותא דלתתא (אשה מזרעת תחילה) אזי נמשך הגילוי מלמעלה בבחי' פנימיות, ויש לו קיום ותוקף (יולדת זכר), משא"כ כשאיש מזריע תחילה, שנמשך הגילוי מלמעלה ללא הקדמת אתערותא דלתתא, אזי יולדת נקבה, שהגילוי הוא בבחי' חיצונית בלבד, ואין לו קיום ותוקף (ע"ד תש כחו כנקבה⁴⁷), וכיון שבניסן עתידין להגאל, באופן של אתערותא דלעילא מצד עצמה, הרי יחסר לכאורה העילוי שבהקדמת אתערותא דלתתא, שדוקא ע"ז יולדת זכר. אך הענין הוא, שלעתיד לבוא

(44) ראה גם ד"ה הנ"ל תרנ"ד; עטר"ת;

ה'ש"ת (סה"מ תרנ"ד ע' קלח; עטר"ת ע' שלב; ה'ש"ת ע' 28. ועוד).

(45) ראה לקו"ת ויקרא ב, ג. תזריע כ, ב. ובכ"מ.

(46) ברכות ס, א. פרש"י ויגש מו, טו.

(47) ע"פ ברכות לב, א. ועוד.

(37) סנהדרין צז, סע"ב.

(38) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו.

(39) ישע"י נב, ג.

(40) פרש"י סנהדרין שם.

(41) תענית ט, ב (ובפרש"י).

(42) בראשית ב, ו.

(43) עקב יא, יא.

כתיב⁴⁸ ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון, והיינו, שיהי' הגילוי ממקום נעלה מאד, שזהו"ע והוא יכוננה עליון, ולכן איש ואיש יולד, שגם כאשר איש מזריע תחילה יהי' נולד איש (זכר). והענין בזה, שהמעלה שבאתעדל"ע שע"י הקדמת אתעדל"ת היא דוקא לגבי אתעדל"ע הבאה מעצמה, שלא ע"י עבודה כלל, אך יש גם אתעדל"ע נעלית יותר, והיינו, שלאחרי האתעדל"ע שע"י הקדמת אתעדל"ת אזי נמשכת אתעדל"ע שהיא לעילא ולעילא יותר, ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל, ובאתעדל"ע זו ישנם ב' המעלות⁴⁹, הן מעלת האור שלמעלה מהמדידה וההגבלה דסדר השתלשלות, והן המעלה שנמשך בבחי' פנימיות, ויש לו קיום ותוקף, שזהו"ע יולדת זכר. וזהו שבגאולה העתידה נאמר ונודה לך שיר חדש, לשון זכר⁵⁰, וזהו גם מאפילה לאור גדול⁵¹, לשון זכר. ואף שמבואר בשערי אורה⁵² בדיוק לשון הכתוב⁵³ ליהודים היתה אורה גו', אורה דייקא, לשון נקבה, שאורה הוא למעלה מאור, מ"מ, העילוי דאורה הוא רק ביחס לאור סתם, אבל אור גדול הוא למעלה גם מבחינת אורה⁵⁴.

וכן תהי' לנו, שבניסן עתידין להגאל ע"י משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות⁵⁰, ועוד לפני"ז יקויים מ"ש ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, הן כדרשת חז"ל⁵⁵ אורה זו תורה שמחה זה יום טוב ששון זו מילה ויקר אלו תפילין (וכיון שהוקשה כל התורה כולה לתפילין⁵⁶, הרי זה כולל את כל התורה כולה), והן אורה ושמחה וששון ויקר כפשוטם, כן תהי' לנו⁵⁷.

48) תהלים פז, ה. וראה תו"א מקץ לז, ג ואילך.	פל"ב ואילך (צח, ב ואילך).
49) ראה גם לקו"ת שה"ש כד, ב.	53) אסתר ח, טז.
50) תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.	54) ראה גם ספר הערכים-חב"ד (כרך ד) ערך אורה בתחילתו.
51) נוסח ברכת אשר גאלנו — פסחים שם.	55) מגילה טז, ב.
52) שער הפורים ד"ה וקבל היהודים	56) קידושין לה, א. וש"נ.
	57) נוסח הברלה דמוצ"ק.